

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 42.

На Цетињу у Суботу 11. Новембра (23. Студенога) 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ, издаван један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. и. За СРБИНУ год. ф. 7; по г. 3. За све друге земље год. ф. 8; по г. ф. 4; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новина. Дописки, предплата и све паричине шилу се уредништву на Поштом преко.

и. четврт ф. 1.75. и. амадановића у Котору.

СУВЕРЕНСКО ПРАВО.

Извјесни бечки и пештански листови, а да ли по њима или из других извора, још и њеки други страни листови јављају, да је турска влада објавила силама, да је свршена размирица с Црном Гором, по у исто вријеме порта опомиње силе, не би ли добро било, да се уваже оне честе размирице на граници црногорско-турској, које су опасне за општи мир, па да се за то један пут за свагда заједнички расправи државо-правни одношај Црне Горе према Турској, али при томе да се њено суверено право над Црном Гором безусловно чува.

Ми не знамо, је ли порта донста учинила такво изјасњење великим силама, али ћемо напошљеду вјеровати да јесте, јер, одавно је речено: „кога Бог хоће да упропасти, томе узме највише памет“. Ако је дакле збиља порта тако детињасто, да не кажемо другачије, поступила, онда нема сумње, да се Алах разгласио на Мухамедове ученике, те их у томе гњеву своје љуто казнио тијем, да већ незнају шта раде.

Ми немамо ништа против тога, што је порта јавила силама, да је њена размирица с Црном Гором свршена, и што им она, као што „Унг. Лојд“ каже, захваљује на њиховој интервенцији, те тако пије морала „оружану силу“ употребити. Јер донста је за Турску велика срећа, што су силе успјеле, да у престоници харема докажу, на основу догађаја на нашој граници, колико је опасан за саму Турску Митхад паша, који је хтио дана „доњем Дунаву створи нове напашлуке“. Но фалива порта, што каже, да би у противном случају морала употребити „оружану силу“, јер је она баш с том „силом“ и изазвала сукоб ливовски, као што сведочи њено признање кривице Црној Гори и сами над Митхад паше. Порта је дакле могла у оно вријеме још само о томе премисљати, хоће ли с ливовским

бојем предузети отворена рат с Црном Гором? А за то као да није имала одважности.

Ми напошљеду немамо ништа ни против тога, што порта изјављује силама своју жељу, да се један пут стално уреди одношај Црне Горе према Турској, како би се одстранили ови чести сукоби, „који су опасни за општи мир“. Али, кад би постојала, ми би се најсвечаније морали оградити против оне изјаве портине, да се при томе уређењу државних одношаја „има безусловно чувати њено суверено право над Црном Гором!“

Глуост би највећу отвору, ко би доказивао ту сувереност, а државници турски не само глуост него и највеће безобразлук.

Отворите историју од времена доласка Турака у Јеврону и кажите нам један једини дан, кад је Турска имала то „суверено право“ над Црном Гором!

Изнесите нам, Турци, из ваше благајнице један једини новчић, који сте од Црне Горе у име данка добили!

Би и ваши пријатељи, покажите нам један једини факт, из којег би се ма и сумњиво могло извести, да је Турска икада то право над Црном Гором имала!

А ми ћемо вас потсетити на оно, што ви врло добро знате, да сте у разна времена све до сад небројену војску дизали на Црну Гору, да је освојите, и да су се с ње свагда остатци упропаћене војске ваше враћали; да су ваше многе славне паше мјесто славе срамоту носили из Црне Горе а многи су у тој и своје главе оставили; да сте у име данка и знака поданства искали само науче султанији, па сте боси бјежали испред чувара слободе српске; да сте толико пута позивали Црну Гору, да се одрекне своје слободе и самосталности, па вам је свагда био — фишек одговор!

Па данас зар хоћете, да добијете то суверенство, данас, кад је Црна Гора несравњено јача, не само по својој сопственој снази, него и по томе, што је већ сада наскокливи народ српски готов као занета пушка против свакога, који би изишао пред њега с таквом убилачком намјером против његова народна опстанка?! Данас, када поред ваше постеле стоје ваши лекари са сатом у руци и броје минуте живота вашег!

Не, и ако је у Цариграду свака безсмисленост могућа, онет није могуће, да је порта дошла на ту најбесмислену мисао, шта нише најопаснију за њу. Оно чинутско новинарство, које сваки дан Турској, узносећи је, само срамоте напоми, које се за Митхад пашом још није исплакало, можда је и ту вјест раструбило. Пошто смо овдје Турској казали то нека и оно зна. Сувише нека буде увјерено, да ми највише желимо „дефинитивно“ уређење наших граница, али не у њиховом смислу и нека незаборави, да портина изјава силама ту ништа не вриједи. Турска може истина дати повода томе, али остало је наша и једино наша ствар.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Обзор“ доноси овај чланак под насловом „Чудан гост у Загребу“, из кога се може видети, какви одношаји постоје или наступају међу Хрватском и Угарском:

„Пресјетли г. Вакаровић засео је онет у банске дворе. Према смо од прије томе већ прилично навикли, у овај пар и у оваквим околностима народ ће се малко зачудити његовом повратку. Одмах исекао, нешто је примљена адреса, отишао је пресв. г. Вакаровић на допуст. Његови су пријатељи увјеравали, да га је он сам често пути и тежком муком измолно. Гроз је пак Долаји приповједао, да је допуст подјезен за вољу народној странки. Тако је сват-

како може половина људског рода задахнута бити идејама слободе, једнакости и братства, када им се баш одрекне слобода и једнакост, када им људи неће да су браћа, него господари? Ми држимо да смо много добили, кад придобијемо један народ на страху бораца за слободу. Шта је пак један народ спреман половине рода људског?

Ми држимо да смо учинили огроман напредак, када се узвасмо над идејом народности и тежимо за братством свих народа. А зар је то братство могуће, кад половина рода људског, кад женскиње у том не учествују?

Немојмо рећи да ће жене из љубави према својим мужевима учествовати у борби. С којим правом могу људи тражити љубав у својих жена, кад им оне сами неправду чине? Што више жене љубе своје мужеве, у толико су обавезанији, да буду правични према својим женама. Данас жена није у држави самостални члан друштва. Она је у свези са државом једино сријестом мужа. Она се не сматра равноправном у држави. То је имало смисла док је владало начело надмоћности и док се на том начелу оснивао цео државни организам. Жену још и данас сматрати као створење не самостално и подчињено, зове се подизати из гроба сјепку застарјелога средњовјекога ropства.

Друштво је подијељено у два стана, која су међу се раздвојена страшијем подјелима власника. На једној страни стоји старо друштво, које тежи да народе зарод незнатне машине

ПОДЛИСТАК.

ПОЛОЖАЈ ЖЕНСКИЊА.

(По Штруве-у).

Половина човјечанства је женскога рода. Довлегод жене не заузму нијак прави положај у људском друштву, узалудно ће се човјечанство трудити око правог и брзога развитка. Све оне невоље, које постигну женски пол, дубоко засијецају у живац цијело човјечанство.

У свако вријеме и код свих народа заузимају жене овај положај, који им је означавао владајуће мишљење. Стари Грци и Римљани вистина у цијету њихове добе имадијаху републиканску форму владавине, али њихно посматрање оснивахе се на преимућству: преимућству слободних према робова, оних који уживају грађанска права и лишени истијех, саотачественика и варвара. Христијанство положило је први основ свеопштег човјекољубља и братства које се од доба велике францеске револуције изражава у познатој формули: „слобода, једнакост и братство.“ У најновије вријеме пак много се збори о солидарности народа. Треба ли изнећи оне препреке, које су пређе раздвјале људство међу собом. Сви за једног, а један за све имају стојати — у борби за слободу.

Како одговарају ове мисли новог времена према околности у којима се налазимо, а на-

рочито према положају, кога женскиња у животу заузима?

Треба да народи одбаци старе предрасуде, које их досле раздвајаху и да се стану узајамно сматрати као равноправни чланови велике фамилије, која обитава на свом кругу земаљскомо. Треба одклонити све оне вгоде, које су проузроковале у пређашња времена оштру жељу разним друштвеним сталежима. Једнака права и дужности то је лозинга нашега времена.

Људи различне народности теже за узајамном браћом срезом. Кад то стоји код људи, који се разликују језиком и пореклом, историјом и обичајима, зар онда женскиње, које су с нама једне крви и једнога духа, да не буду с нама равноправне? Јели то разумно, јели то праведно? Или зар женскиње нијесу крштена створења?

Кад ми говоримо о нашем вјечитијем људскојем правима, онда на сваки начин није говор само о правима људи, него и женскиња. Кад тражимо равноправност, то се иста не односи само на једну, него на обе половине, на цијело човјечанство. Будућност човјечанства зависи од победе народа, који теже за слободом, једнакошћу и братством, у борби са власницима, којијех се власт оснива на ropству, неједнакости и невољи већине.

Задаћа онијех, који стоје уз начело слободе братства и једнакости прије свега та је, да у духовима изазову ова увјерења, која ће им побједу приуговорити. А како може женскиња,

ко у онај пар и вјеровао, држећи поуздаво, да се пресв. г. Вакановић неће иначе с допуста повратити, осим ако споразума гледе ревизије нагодбе неопће за руком обим регниколарним одборима. Наш је одбор истом своју основу предао, а пресвјетли г. Вакановић враћа се у дворе и преузима владу. Није ли то врло занимљиво?

Ако би рекли, да је вријеме тога допуста мишло, те је повратак пресвјетлога г. Вакановића посве параван, могло би нам се одговорити, то је вријеме и два и три пута већ мишло, па би се дало почекаати, да још једноч мише, док се види, што ће коначно бити од нагодбених договора.

Чује се из Пеште, да су дотичници питали грофа Лоњаја, чему та промјена, па управ сада у Загребу. А гроф се Лоњај изговарао, да је г. Прица болестан. у Хрватској треба свакако некаква влада, другога како човјека нема, да замени г. Прицу. „Немојте, господо, ништо узимати, да се позивом г. Вакановића жели чинити икаква пресија на коју му драго страну.“

Господин је Прица жалибоже у истини болестан. Но господин Прица налазио се је дуже времена у Пешти, па се је машина управе у Хрватској и без него некако окретала. Осим тога читасмо неки дан у службеном листу, како се је г. Прица, долаз из Пеште, па толико опоравио, да је магао опет преузети владу.

Ипједна у Јевропи земља не треба толико колико Хрватска не само некаку, него врло реву и вјешту владу. Какве су биле владе Раухова и Бедеквићева, овђе је сувишно писати. Но после одступа Бедеквићева влада је у Хрватској имала толико свакодневне брига и напора, да није могла до владања пристићи. Једно је вријеме требало мислити само на изборе, остало вријеме на којикаве компромисе, на саборовање, на ревизију. Па осим тога јесу ли пресвјетла господа Вакановић и Прица знала, што је сваки од њих за себе, што је један прама другому? Рисију има скоро годину дана, да Хрватска не зна, што је у сбили измина влада, има ли нема ли владу. И чекајући, неће ли свагнути бољи дан, прегорила је све то и некако превела својим раменом, уз свој за чудо голубињи народ, а ево сада се управо забринуо гроф Лоњај, како ће Хрватска живјети под владом болестнога Прице, те вађе здраву и сигурну руку — пресвјетлога г. Вакановића.

Како му драго ову промјену ми тумачили, у земљи се неће моћи друго мислити, него да гроф Лоњај у позиву г. Вакановића, вапоти журно одговарајући на основу нашега краљев. одбора, жели неку пресију на њега тиснути.

Гроф је Лоњај већ једном грозно разпустом сабора а кад је разпусто сабор, нови су избори доказали, да је гроф Лоњај велику погрешку учинио. Хрватски родољуби имају само један страх, да се наиме неби новом борбом опет удаљило вријеме мирна и нормална развјетка у земљи. По ова невоља Хрватска исто је толика невоља за Угарску. Зато мислимо, да би се на основу краљевскога одбора наметније одговорило протусовном, а не толовима, који

подјарми, заглуши и несиа. На другој страни стоји млади свијет, који тежи за слободом, једнакошћу и браћством. Нека силни и даље ускраћују једној половини рода људскога — женскињама, њихов једнаки део права а с њима и део радости, уживања и развића живота. Та они и онако управују и једнако право великој маси људи. Али с којим правом може човјек, који на својој застави носи слободу, једнакост и браћство, жену чинити још неслободнијом, него што је најзадњи подјарник каквога власника? Којим основом може он њој рећи: „Ти не стојиш са мном на једном положају, мичи се са државнога попришта!“ Којим разлогом може жепи изрећи: „Ја не ћу да стојим као брат уз тебе, но као господар над тобом!“

Док год људи не буду собом на чисто о значају и обиму велике борбе за слободу, која нам предстоји, дек не буду умјели спојити све силе, које су им за то потребне, док год не признаду начела новог времена у свијема њиховијем сљедствима, они се морају одрећи побједе над својим противницима.

Угњетачи народа су лукавији и дошљеднији него многи они, који се називају борцима за слободу. Власници знају врло добро, да њихове основе не могу постојати уз једнака права епскиња. Као индиски свештеници, тако и хришћански попови, који стоје у служби власника доводе потчињеност женскиња под власт људи од наређења божјег. од Ђавине јабуке, од змије у рају. Та владајућа маса, да имају своје мада-

грме из мађарскијех органа и позива пресвјетлога г. Вакановића. Ми ћемо од своје стране све дотле сачувати миран дух и хладну крв, док несазнамо за одговор краљевскога одбора Угарске. Кад би се хтели повести за угарским апостовима и грофом Лоњајем, паравно да би задовољили само опам тежњама, које нијесу пријатељске ни Хрватској ни Угарској.

У битности саме ствари ваља нам са жалбом по истинито исповједити, да Хрватска није много опажала г. Прицу мјесто г. Вакановића на челу владе. Мисли ли гроф Лоњај опет некаква чудеса починити, вара се љуто, и боље би му било, да одмах обустави у Хрватској установност, и у Хрватску пошаље другога Мајтенија, ако држи, да ће обустави уставности у Хрватској подићи углед Угарској пред иностранним свијетом.

Надамо се међутим, да ће се гроф Лоњај још добро предомислити, прије него допустити, да ствари до те немале тачке допру.

Саопштавамо овдје један чланак из листа мађарске владе „Реформа“, којег је „Обзор“ са згодним пријетбама патицао. Први чланак показује умјесно расположење хрватскога народа, а из овога се види, каквим духом дигне мађарска влада, а из свега се може лако познати, у каквом се стању налази хрватско-угарска нагодба. Ево Реформина чланка:

„Хрватска регникол. депутација продала је данас свој са хрватскога изворника у њемачки језик преведени операт угарској регникол. депутацији. Хрватска господа или шалу збивају с политиком, или демонструју, или им је циљ отргнути се од Угарске; другачије — тако прећераним захтјевима, као што су њихови, за цијело неби ступили пред угар. регникол. депутацију. У хрватским захтјевима нема ни једне такве тачке, која би се примити могла, до оне, да изравне порезе сами управљају, ако их је воља. Њима се хоће неовиснога бана, неовиснога домобранства, неовисних финансија, угарском сабору координирати сабор, избор по куријама у делегације; желе се ојединити с Далмацијом, желе више новаца потрошити на домаћу управу, а мање новаца дати на заједничке издатке, нарјетно стање желе уз два и по постотка, те још и у том хоће, да су си судци, кад год би им се прохтјело нагоду прекршити. И за све ово чим нас нуде? Тим, да им дамо више права у Пешти, беловарској жупанији 5 заступника, дочим по правичном промјеру само ју двојица вду. (Ала ти га зна рачунати. У.), да угарском сабору вријеме засједања стегнемо на зимско вријеме, да би онда у прољеће хрватски сабор слободно своју улогу играо. (А не може ли мађарски у прољеће расправљати пегаједничке послове? У.) Осим овога допштају, да плаћамо већу цвоту, него до сад, да им Ријеку повратимо. (А ко вам је рекао узимати ју? У.), Далмацију добијемо и т. д. и т. д. Одавде се јасно види, да се Чеси могу од Хрвата безобразности научити, а Хрвати од Чеха чедности. Али како

лачко право над народима по милости божјој. На зашто не би на истијем основима основали и од свијех најважнију неједнакост и од свијех највећу неправичност?

Велика борба новог времена може се свести на питање: Да ли је једнако право или надмоћност? Јер ни слобода ни братство не може се сложити са владом надмоћности. Власници су са својим духовнијом и свијетскијем жандарима дошљедни, мудри и вјешти, када женскињама одричу једнака права! али људи, који вичу: „слобода, једнакост и братство“, а све троје одричу женскињама, или слабо познају предрасуде старог друштва, када не увиђају да својим ријечима противрјече својим дјелима, или су сасвим огрезли у њима, када не могу да их се отресе.

Никада неће човјек заузети прави положај у животу, догод га жена не добије. Врло велики унав има жена на човјека. За то јој он не може чинити неправу а да не буде кажњен.

Никад неће моћи човјек добити свој прави положај у животу, докле га год не добије жена. Нека човјек искључи жену од општег права гласовања, пледство ће тога бити, да ће жена, пошто је искључена од јавних политичких послова, равнодушна и ладна стојати уз свога мужа у његовој политичкој борби и тежњи, док би иначе жена, која тежи за добром отачиштем и човјечанства страпнутицом на његову жалост и штету постигла своју циљ, кад јој је прави пут саборан.

би и могли бити умјерени, кад си троједну краљевину велевлашћу претстављају?

Што су Штросмајер-Мразовићева и Далматинца Данила југославенска политичка мудрост, Јакићево финансијално знање и новог народњака Живковића уређујуће перо знали саставити овакав монструозни слаборат, то дивећ се видимо, и тријезна наша памет (Тријезна памет не пише овакових бесмисла. У.), двоји да хрватска господа ма и један час вјерују у изведност свога операта, макар под којим околностима. Могу ли мислити, да ће се угар. регникол. депутација на овом темељу с њима погађати? Угарска депутација, која стоји на темељу обстојећег закона! Или мисле господа, да ћемо ми по њиховијем на гроше се с њима погађати и за милост примити, ако нам Хрвати из свога преумнога операта оно устуне, што им је шкодљиво? (За што нам неби казали, шта нам је шкодљиво. У.)

Прије него ли би на том темељу погађати се почели, волимо прије вјетру препустити Хрватску, нека си срећу извал граница Угарске тражи. (То је видите шала). Нека си даде утјеловити Аустрији, ако ју је воља са својим дефицитима и захтјевима. (И ово је шала. У.) Запшта, кад нас интерес монархије (Угарске. У.) и обавезаност нагоде неби суетезали, ми би честитали Црној Гори на аквизицији Хрватске и оних одличних политика, какви су Мразовић, Живковић и Јакић. (Бре неби. У.)

Али у ствари ни полак шале. Растат се не не можемо. (Не би вам било паметно. У.) морамо дакле заједно живјети. (Јаох!) Жељели би у уставној слободи заједно живјети, али ону је предумјет политичка зрелост и повјерење. (И ми тако мислимо. У.) Ако обојега нема, онда пријатељства и слоге тешко ће бити међу нам. (Сигурно. У.)

Несјећају ли се хрватска регниколарна господа, да се Хрватска да управљати и без сабора? (И сигурно, а сјећају се да се и с другим дало. У.) Раухово доба није им још тако далеко за леђи, да би га били заборавили. (Не, и сад би га волили него ли оваково, али тешко би га ви знали увести, како га је у Вас Вах изводио.) Или ако тога не знају, ојетит ће се да је под баруном Раухом красан уставни ред владао (Црвласан. У.), у Хрватској и како смо се били лијепо сложили? (Никад боље. У.) Онај закон и сад је закон, којим је Раух владао. (И ми смо му фактичну ваљаност признали, само да би се почело владати како Бог и људи хоће. У.) Хрвати нека незабораве прошлост и нека не губе с вида садашњост, кадно у стопе Милетићеве ступају, јер може се збити, да ће оваконе хрватске политике иста коб спаћи, која је и српскога агитатора спашила.

Што нам поручује „Реформа“? пита „Обзор“. Ајде с Богом Црној Гори или камо вас воља, вице бркови; али за час опет уздишете: ах не, не можемо се растати, него се лијепо братњески погодимо, т. ј. остајмо при оном „лијепом уставном реду“, који је владао под Раухом,

Њеки се чуђаху, зашто не усејеше народи 1848 — 49. у борби за слободу. Узрок њихових погибија бијаше већи но издаја Лудвика Наполеона, Гергеја и њемачки писцева. Узрок је нејасност појмова у најважнијим односима живота, нечисте тежње многих бораца за слободу и оскудица у јупачкој издржљивости.

Многи од опих, који се називаху борци за слободу, и сами су били тирјали и својој породици, опћини и радњи. Ново вријеме није чистоту у појмовима, чистоту у тежњама и јупачку издржљивост. На мјесто неспријех порока, који сад владају, морају наступити врли баравствени осјећаји. Прије свега треба да смо праведни, да се одкажемо неправичних потраживања, и тада тек можемо прегнути да учинимо крај неправдама наших противника.

Положај женскиња у нашој предстојећој борби за слободу не треба да је подчињен, не треба ово питање држати за маловажеће. Олрјешења овога питања зависће сва остала питања новјег времена. Ми никад неможемо се падаати на побједу слободе, једнакости и браства, докле год половини људскога рода одричемо слободу, једнакост и браћство.

(Свршиће се.)

па никак бољих пријатеља! На овакове шаљив-
љиве присвајају си државничку мудрост.

ДОПИСИ.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 28. Октомбра. — Ма
о чему да ви пишем из тужне Херцеговине,
пита добро ли весело не могу ви јавити. Ма
да не пишем сваки пут о зулумима турским,
данас ћу ви по штогод јавити о познатој по-
турици и грдној зулуму на нашем, митрополи-
ту Прокопију. Ја сам ви о њему више пута
писао, али он је толико закловац, да се никада
не могу ни описати његова зла дјела и оне му-
ке, које задаје јадном народу у мјесто да их
као хришћанин и архиепископ његов ублажује.
Али о томе не треба ни мислити, кад је говор
о Прокопију. Јер он је највећи противник Хри-
шћанства, он мјесто спасоносне науке Христове,
шири свако зло и неваљалство међу Хришћани,
мјесто помоћи и утјехе он им јаде задаје и
баца у невољу и очајање. Он је највјернији са-
везник противника Хришћанства — Турака, он
је први и најглавнији шпијун турски. Као та-
квоме параво да Турци доуштају, да чини
што год хоће. За то је он народу зулумар
исти као и најгори Турчин. Да ви видите само,
шта он ради, кад купи свој арач. Он зађе по
Херцеговини и путује непрестано по пет и шест
мјесеци. Али не као архиепископ, па да том
приликом учи народ, него као највећи гонитељ
народни. Собом води по шест коња, по неко-
лико чибукија, момака и пандура, тако да на-
род страх вата, кад чује да он иде. Јер пан-
дури вичу: арач! а Прокопије не пита имали
сиротиња раја, већ ко нема, томе узме све из
куће на продај.

Но наш Прокопије има и осим тога начи-
на, да народ глоби. Кад дође у које мјесто, па
хоће да служи службу божју, а он најпре ста-
ви на црквена врата свога хају, да нише живе
и мртве, јер сваки који дође у цркву мора кога
уписати, да га владика спомене у вријеме ве-
ликога хода, па за то мора се за сваку душу
платити по 2—3 гроша. Нема у нашега Проко-
пија ни молитве без паре. Па тако он уз сваку
прилику чини.

Нека му напошлетку с ђаволом пођу и ти
гроши, које покупи, али бар да људски служи,
бар да је у цркви Хришћанин, али он се и ту
показује као Турчин и шпијун турски. Тешко је
Србину већ и то, што му владика ни српски не
зна, него говори мало грчки мало бугарски, али
му је много теже, што слушајући и гледајући
Прокопија у својој светој цркви и заборави гдје
је, па мисли, да је у турском суду пред својим
крвопијама. Да ви наведем само неколике ри-
јечи, како Прокопије говори у цркви и поучава
своје стадо.

Ево неколико ријечи из његове бесједе коју
сам ја чуо: „На величеству бог даровао нама
цара Султана, султан Абдул Азис хана. Тојнам
цар нат свати царев и краљеви тај цар море
да зна кује његов садик, па тога оће да буде
његово дува, а кова није садик, туго оће да
сургут чинит, него братије кристјани чините до-
ва на цара, па његови већилити, за наши и ни-
замити, а ви ђојдије на бегови и па аге дову
чинате па њеви онда бог да каже аферум. Та-
ко да чините, тако да буде сретни да имат он-
да берикет на земљата, па овца, па бенгирити,
па вол, па кози. Ја ова просим у нашега Иса
Пепигабер (Исуса Христа). Тако да имат пен
(сви) кристјани брослов и пси жени и пси чудук
ђеца.“

Тако је сто његово слово а о закону бож-
јем никада ни ријечи. Напротив он чини још
толика друга безаконја. Да знате, колико је он
жена одустио и људи раставио са својим же-
нама! И то без узрока једино за то, да би
што више новца добио, јер тек што их
растави он доушта опет женама да се удају, а
људима да се жену, само ако му плате, колико
он ниште. За њега нема закона, све по ња ради.

Тако исто бива код свештеника. Ако који
погријешити, он само плати владци па је свршена
ствар. Тако су учинили три свештеника у Прије-
стољу. Умрла пону попадија, а овај зовиш још
попу, па на један кумује, други вјенчава. Про-
дла пона, па један кумује, други вјенчава. Про-
копије је младажењу лично чина, јер му пије
могао платити, а другу двојцу је глобио.

Исте злоупотребе чини Прокопије при ис-
повјести само да дође до новца. Па их опет
он не троши, него путује све о муци народној.
Осим тога манастири му стоје на услузи па ту
чини гозбе панама, кајмаканима и бибамама,
с којима ту броји планове како ће јадне Србе

пљачкати и тамапити. Тако је достину оправно
које у пјесковиту Африку, а њеке у тавнице
у Мостар, Сарајево и друга мјеста. Још при-
овај архиепископ баца проклетство па куће, у
којима се паће књига, штампана па Цетињу ил
у Београду, и људе због тога шиље у тавницу
и гвожђе. Особито је противник Црне Горе и
зло кога чује о њој говорити.

Ето такав је наш владика о коме ћу ви
други пут још више писати. Имали нје таквога
издајника? (Пије бољи Анђелић у П. Саду. У.)
Али му ми кувамо чорбу и ако бог да кусаће је.

Из ПЉЕВАЉА, 3. Октомбра. — Одавно сам
ви хтио јавити за ови ужасни догађај, па се ево
до сада задржах, једино што нематдох сигурне
прилике, да ви пошаљем ово писмо, а друго, пра-
во рећи, и чува сам се мало, јер Турци јако па-
зе на свакога, који гледа на Цетиње, уздицу
своју. А сада, када улучих zgodну прилику, ево
ћу ви јавити, што се догодило.

25. Августа унале Турци Таслицу и изгори
34 дућана. Ватра је букула поћу у 7 сати и
то па три стране. Кад су удариле трубе на пожар,
одмах скоче јадни Срби и потрче, јер су оно
били све њиши дућани. Али помоћи не могаше,
јер је ватра била већ све обузела, а Турци ду-
ћане похарали. Друга Срби препану се, да и
њихови дућани не изгоре, те их отворе, да из њих
изнесу робу, и однесу кућама. Но Турци ударе
и ту у пљачку и све опљачкају. Па није ни то
било доста, него су још и били кукавне Србе.

Токо Шехеровић понесе нешто робе кући,
а Турци, који су му били кивни видећи га, да је
пошао сокаком, потрче њих четворца, те га
пресретну и ухвати на одмах за грло. И хтедохе
га удавити, али Токо стана викати у помоћ. Он-
да један Турчин повиче другоме: камоти ножић,
уби га! Токо видећи, да ће погинути, стана се
очајнички бравити, а непрестано викаше у помоћ.
У то прескочи један аскер, те га једва жива
спасе.

Сутра дан сви Срби, којима је била напаст,
поћу на ућумет правцу тражити. Али Турци
рекоше да су власи запалили дућане, те суд одмах
тури тројицу Срба у тавницу на правди божјој.
Послије три дана дођу други Срби, да се моле
за оне, али један оца из Цариграда, који седи
на ућумет узе говорити, како су власи криви,
како су подигли главу, како по казнуви по 40
Срба на једнога Турчина немогу сведочити. Сви
други пофермаше и тако се жалосни Срби вра-
тише видећи да у Турчина никада нема
правде.

Тако вам то сваки дан бива у нас.

Из ЛИКЕ, 6. Октомбра. *) — Из овог краја
и кад нам нише ко све је жалосно. Сад па
разпуста Србског сабора још је трава вије тако
звано „јавно мишење“ овамо. Мучили смо се са
избори, па и даугубили; и потрошили, па и на-
ши посланици потрошили вријеме и новце па
све бадава, не дадохме им се ни састати. Све
патежање, сва мука, изгледа тако као да се баш
хоће с нама да тиграју господари!!

Него кад право погледа Србин, па наше
стање, нашу ваљаност, наше заузимање, па у-
праву у црквеном и наше кретање у школском
дјелокругу, наше црквене пастире, којим цијели
народ у рукама лежи, па кад све право просу-
ди, онда мора припознати, да колика нам се
неправда чини, а и нечипила нам се, кад сами
папуштамо, оно што нам је законом ујамчено,
и Њ. Величанством припознано, и потврђено.

Узмимо школски закон, тај нам је доста
простран, а што ми неваљамо па га папуштамо
то није ништа кривица него наша. Ко је крив,
да се наш школски одбор носе девет мјесеца
састао, што би требало, кроз то вријеме, да је
свој поса обавио, да је прегледао, ће су школе
Србске, ће ли да се подижу. Колико ће дјец
имаде. и т. д.

Па не иде нам сада боље ни па црквеном
поћу, које постоји толика столећа. Ту нам ваља
припознати заслуге наших свештеника од стар-
на, пону она копа доба, са „требником“ у руци,
стајаше у народу и уздржаше Српство са црквом
скопчано, а данас кад се састанеш са свештенством,
које изучи плашчаиске школе, мораш да се зачу-
диш! —

Они не виде своје невоље код куће, које
им у дужност спадају, за које су пред Богом
и народом као главе цркве одговорни! Ево
у Србу црква порушена, материјал
већ дуго времена пропада, а некакве силет-

ке запречавају, да се задати неможе. Пита
се — ко томе има да поможе? —

Епо у Тинковцу 6 мјесеца служба није о-
бављана. Ко би имао па тај ред назити? —

Епо у Брвцу народ се раскомадао па не-
ће нити да иде у цркву, а и несмије, звоник се
срушио, зидови понуцали, само што се перазпа-
дају, а новци и материјал лежи. А ко би ту
имао да се побрине? —

Епо у Јошану више година нема цркве,
народ би зидао, а има и капитала, само није су
са мјестом сагласни, те народ очајава, изгуби
одважност и поуздање у свакоме. А ко је тај што
има ту говорити! —

Епо у Сувај такође порушена црква, по ту
се ваће реван раб Ђоки Канелан Вучковић, ко-
ме нје доста 1600 ф. што ужива, него још пре-
ко тога веће он да вјенча без 10 до 30 ф. а
налаже да мртвац 6 дана чекати мора, док он
не дође, — тако са сиромасима, а који је богат
те добро плати ту се одма иде. Тај цемари за
Решкрипт, тај у најновије доба порезао је на
сваку душу у својој обћини по 4 цванцике. Од
куда њему то право, да он тако поступати мо-
же, и знадеси то његова власт? . . . то је по
пут Турске. Ко би имао настојати да се таква
чудеса не догађају? —

И тако могао би набрајати непрестано јаде
и невоље, што нам се сад догађа. Са црквама,
и са свештенством је још жалосније. Добро се
ране а ништа не раде. И печитају књига нити
повина, нити знаду што се па свијету ради.
Онда од предика ни гласа, а ако се што и по-
чне, то је тако, да човјек мора дивити се, нема
ту Србске ријечи него, Бог те пита. А по несре-
ћи, скоро сви свештеници су као кроз провлет-
ство удови, што је најжалоштније, особито код
млађих, а ће је дједе ту је још горе, ту се она-
жа свашта. Зато молим уредништво овога листа
да ове невоље изнесе на „вијело“ па свак у
свом смислу, и колико се кога тиче нека од-
страњује, што неваља, и нека поступа како тре-
ба, јер ако се непочне радити па овом, брзо ће-
мо се затећи па „развалинама“ ће нам пропада
наш још непоковарени народ, у моралном, мате-
ријалном и просветном животу. „Дај Боже да
не буде овако!“

Један Лицанин.

Из ЛИКЕ 25. Октомбра. — За јуначку по-
бједу, што црногорски соколови, од триста го-
дина борци за српску слободу, над Турцима
код Липова одржаше, чуемо и ми овамо у јуна-
кој кршовитој Лики, посестрими јуначке нам
Црне Горе. Нека види свет, нека виде наши
пријатељи и непријатељи што је српско јунач-
ство! Сад барем не могу наши противници ка-
зати: да ти „разбојници“ и „носорези“ Црногор-
ци мирне и побожне Турке нападаше. Црногор-
ца у колико умије своју домовину и слободу
бранити, исто знаде он и договоре уважавати,
и још примјера било није: да су Црногорци му-
чки нападали, и од поганаца се брашили. То је
и овога пута било али наши противници опет
говоре: да је Црна Гора свему крива. Сад би-
ла крива или права, ми се радујемо: што ме-
дан оста па оној страни, која после Косева у-
вјек надјачава а то је Црна Гора, камена стје-
па, где светиња Српства и Славетства почива.

Чујете ли што Мађари у Војводици од на-
ше браће раде? Чини нам се да се врло лако
четрдесет осма година поповити може, и вијеру
те ако овако увираја једна да ће то избјећи.
Не чуди мо се ми Мађарима; та они су вам
стари заклету непријатељи, и она кад би могли,
они би свеколиком српству коначу учинили, али
је нами то зазорно: како да такве ствари цар
дозволити може? Та цар је о вјерности и ода-
ности нашег народа увјерен, и само с таквим
поступком та вјерност изгинути може!

С великом тугом и жалости бије се разлијо
глас: да је нашег народног борца Милетића
капља погодила, али се лажи скоро у траг ује:
да то није истина. Што би баба хтела о том она
сања, али не може бити па насју, да сви јаган-
ци поцрпају. Јави ћу вам се опет.

ЦЕТИЊЕ, 11. Новембра. — „Нештански
Лод“, орган мађарске владе, веома се жести у
своје бр. 260 па „Уједињење“, лист који из-
лази у Београду и на нашега „Црногорца“. Пошто је нешто навео из „Уједињења“ да по-
каже, како тај лист ужасно напада на мађар-
ску владу, он позива пету, да му забрани пре-
лазак у Угарску. А за тијем наставља: „Но ми
чинимо нашу (мађарску) владу најљивом и па

цетињски лист „Црногорац“, који у свакоме броју своје истијем начином мржњу против мађарског народа расирује, на ипак се још распростира у нашем (мађ.) отачаству. Шта више, тај црногорски лист, пошто та велика држава (Црна Гора) још нема никакве штампаре, у којој би се могао штампати, штампана се у Котору, дакле на угарско-аустријском земљишту, на само лукаво испушта мјесто гдје се штампа. Ми дакле лакоислешко трпимо чак и то, да се пред нашим очима оштри оруђје, с којим хоће нас по врату.“

Дакле позива владу да у нашем листу забрани прелазак у Аустро-Угарску, по ми држимо да је мађарској влади више, него њеном најамнику стало до државног угледа пред Јевропом, а са толиком забраном уласка иностранних листова у земљу, она би се ујасно жигосала. Наносељку зар Аустро-Угарска тако стоји, да јој је потребан кинески зид, да се ограда од слободнијех мисли? Међутим морамо примјетити, да „Црногорац“ није никада „расирувао“ мржњу против мађарског народа, а што је осуђивао поступке мађарске владе, то је дужан да чини с погледом на интересе свога народа и слободе у оните. То нам не може нико забранити. А мађ. влада, ако хоће да себи уштеди подобне непријатности, то јој је лако, то је пој у власти. Нека влада друкчије влада, на њега се и ми друкчије влада.

Што наносељку „Н. Лојд“ каже, да немамо своје штампаре и да наш лист штампано у Котору, то нека сам промисли колико се таквим познанством осрамотио. Црна Гора има већ од давнијех времена своју штампану, а баш у Котору нема никакве.

Н О В О С Т И.

— Руска влада намјерава Белаклаву прогласити ратним пристаништем и саставити је са Севастопољем са једним повијем канадом, који ће копирати 12 милиона рубаља. Ова је вијест узнемирила свијет и већ новина говоре, да Јевропа стоји на вулкану, да је рат близу, јер се и Пруска спрема на њека утврђења, а Аустрија је свој ратни буџет знатно увећала.

— Из Загреба јављају, да је банске части намјесник, Вакановић, опет преузео владу. Што је гроф Доњај ову омрзнуту личност опет патоварио Хрватској, сви тумаче да тијем хоће да чини притисак на народну странку. Тешко ће у томе успјети јер је народна странка подијала, да је и до сада залуду попуштала мађ. влади.

— Радничко међународно друштво, интернационала, појавила се сад у Шпанији са врло живом радњом, која доста брже задаје и шпанској и француској влади. Због тога су обе чиниле њеке преговоре и уговоре шта да раде за своју сигурност.

— Досадашњи грчки министар спољних послова дао је оставку, а на његово мјесто дошао је опет Делићорџе. Кажу, да је то због Лаурионске размирице, јер је Француска и Италија пријетила Грчкој, да ће с њом прекинути дипломатске одношаје.

— Једва је у Мексику повраћен мир, бар за њеко вријеме. Како је Јуарец умро, био је за вријеме Тејада изабран за председника републике. Сада је он стални председник. Противника у избору није имао.

— Из Хаване јављају, да је грађански рат престао и председник да је помиловао познатог револуционара Порфирија Дијаца.

— У далматинском сабору овјеровљен је д-р К. Војновић за народног посланика. Жесток је дебата била при том. Ово је била најзгоднија прилика, да виде талимани, како се вријеме и правда свети на самовољи.

— Кр. комесар Мајтењи, којег је мађарска влада послала у Нови Сад тако је већ дозлогрдно својим насиљем, да је посланик А. Трифунац морао у пенш. сабору ову интерпелацију поднјети влади: 1. Зна ли влада, да кр. комесар Мајтењи, мјесто да врши своју дужност, предаје границе свога дјелокруга, те чини свакојака насиља, те понижава углед не само комесара него и саме владе. 2. Ако влада зна то, мисли ли комесара на одговор позвати и сабор

о томе изјестити? Интерпелација је поднесена писмено влади, која још није одговорила.

— Чешки родољуби Скрејшовски и Грегр још се једнако налазе у истражном затвору. Они су малим земаљским суд, да их као народне заступнике пусти док сабор траје. Суд им је одбио молбу с изговором, да само сабор може захтевати њихово ослобођење, а у исто вријеме писао је сабору, да то нишом не учини.

— Парламентска бува у Шпанији још траје особито у Каталонији. Уопште још једнако влада велика узбујаност. Влада немије да буде строга. Примјера ради наведемо како пише један мадришки социјално-републикански лист: „Слава или смрт! Побједа или шафот! Све или ништа! Смрт онијема, који хоће да нас угњетавају! Смрт онијема, који нас обарају! Смрт онијема, који нас издају! Ако нам нестане праха, приватимо се петролеја! Ако нам нестане петролеја, — а ми нож у руке!“

— У Швајцарској су при повијем изборима за велики сајет побједили радикали.

— Из Бостона јављају сада о оном ужаленом пожару, да има штете до 80 милиона. Изгорело 930 трговачки бродова, 60 људи је изгубило живот. Тамонше капиталисте су јако пострадале. Међутим изгорјеле куће већ су се почеле градити. Помоћ им долази са свију страна.

— Између Инглешке и Португалске постоји већ од више година размирица због њенијех земаља у јужној Африци. Сада су се обе владе у томе сложили, да изберу Тијера, председника француске републике, за судију, и против његове осуде да нема даљег позива. Тјер се примио те частне мисије.

— На дан битке од Ментане била је у Риму велика демонстрација републиканска. Неколико хиљада изишло је у првеним кошуљама а са заставма у село Ментану, међу којима је био и син Гарибалдов и многи други знатни Италијани. Бесједе, које су ту изговорене све су биле управљене против италијанске владе и панства.

— У Турину је састављена једна комисија, која вијећа о томе, како да се Рим утврди, те да буде тврђава првога реда.

— Један француски лист увјерава, да је влада на зајам од три милијарде добила 1750 милиона, од којих су досад 800 мил. Немачкој исплаћени. До 19. Децембра још ће се дати 200 милиона, тако да ће до г. 1873. бити трећа милијарда исплаћена, а остаће још 750 милиона за четврту милијарду. У почетку идуче године биће исплаћена и четврта милијарда, а у средини године и пета и онда ће Француска бити сасвијем слободна од немачке посаде.

— 31. пр. м., пошто је скупштина у Крагујевцу распуштена, вратно се кнез Милаш са министрима у Биоград.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Статистика новина). Прорачуњено је, да у сјев. Америка долазе на 7000 људи једне новине, у Швајцарској на 8000, у Берлину на 15,000, у Холандији на 16,000, у Француској и Инглешкој на 22,000, у Прусској на 26,009, у Италији на 44,000, у Аустро-Угарској на 105,000, у Турској на 300,000, у Русији на 350,000 људи поједне новине.

(По други пут) да је родило њеко воће, јављају новине са више страна. У сарајевском листу „Босни“ читамо, да је и у Сарајеву родила по други пут једна јабука и да јој се плод не разликује ни мало ни по величини ни по сласти од првога.

(Д-р Лаза Костић) који је затворен у мађарској тавници у Пешти писао је прошлијех дана једном свом пријатељу. „Застава“ ово саопштава из тога писма:

„... Сваки дан очекујем да ми се спопшти одлука краљевске табле (горњи суд), којом ће ми се одбити молба да ме пуште из затвора. Али, како чујем, међутим дођоше њеке свједоче, које свједоче да сам прав, те тако ће ми курија (први суд) по свој прилици допустити да се браним из слободе, али то може бити тек кроз 3 до 4 неђеље. — Како ми је паче? — Е, човек се навикне на свашта! — Имам лијепу пространу собу из авлије. У кући је пролаз. Десет дана бијаше ми свет (мој прозор) даскама

заграђен; па онда на моје пописке спидоме горњу половину, те сад могу завидети људма, коју кроз авлију пролазе, опомињући ме, да ја не могу проћи. Над се јуче, на римске све свете, као обично мстах по немилу задашном затворном дворишту, бацни ми неко десвојче огорљегата ката цвет, коме је јамачно намењено било, да кити какав гроб; драго дете сматра ме већ да сам преминуо. — Иначе поступају са мном веома пажљиво; мој се двор састоји из 4 до 5 звања: имам дворника у кучара, точила и економа, постелника и вратара, који не пушта колери унутра. — Збоља, кад је реч о колери. Ви знате да она Будим мори, али много жешће него што стоји у Н. Лојду. У Пешти једва се онажа. Мени се чини да та дама има укуса: при зимској сезони што настаје пије се могла боље сместити, него у Будиму; у Пешти нема шта тражити, ту би имала велику конкуренцију, јер је Пешта и по себи (али и за ме) чума (pest). У осталом овде се јако труде око прехране, које у осталом пије ни изливши, кад има преко 300 затвореника, — свуда галица, ваздух је свагда оваћен: „Варош је пуна кака, ликована и уздаха,“ вели стари грчки пјесник. Мој је спецификум противу колере савјесна експлоатација гостиничара Михалека, у довољним дозама бордова, малаге и т. д.

Још у новосадском затвору довршио сам пролог у стиховима и мојим пјесмама, али је почетак међу списима на које је стављена забрана. — Тако ће тискање моје поезије морати чекати, док не престане моје прозе, то јест мој затвор.“

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

— У философичко-правословном одјелу југославенске академије читао је редовни члан др. Божићар Петрановић своју расправу: „О праву на штедства код јужнијех Славена на основу правнога обичаја и писанијех споменика.“

— Књижара Велимира Валожића у Биограду позива на претплату на књигу „Велики Петар, цар руски“, написао д-р К. Рајхе, а превео С. Ј. Здравковић. Садржај је ово:

Петрово рођење и детињство — Петар као младик — Први владалачки рад — Освојење Азова — Завера против Петра — Петар у Холандској — Стрелички суд — Рат са Шведима — Нарва — Шанселбург — Петроград — Освојење Дорпата и Нарве — Побуна у Астрахану — Паткул — Битка код Калина — Пултава — Освојење Финландске — Естландске — Рат са Турцима — Ратови у Поморанској, Холштин, Финландској — Петрова беседа на мору — Петар на источном мору, у Холандској и Француској — Искључења великог кнеза Александра из престолонаследства — Мир у Нимфету — Примање царског достојанства — Рат у Персији — Наредба о наследном реду — Петар владар — Његов двор, породица и пријатељи — Петрова војничка држава — Правосудство и законодавство — Вера и црква — Петар као човек — Петров последњи владарски рад и крај.

У књизи ће бити лепа дрворезна слика Великог Петра, а ако се јави доста предплатника украсиће се са још неком сликом из живота Великог Петра и као ковача и као руског цара.

Рок је предплати до 30. Новембра. Цена је књизи 60 новч. Новци се шилу у плаћеном писму књижари.

— У Биограду изишла је „Народна економија за свакога“ од Косте Јовановића бившега професора народне економије на вел. школи. Биоградски листови препоручују је као врло изврсно дјело.

— Лазар Урошевић позива на претплату на своје дјело „Кошница искуства или огледало блудних спова нашега времена“, које ће изићи у 22 свеске, свака по 6 табака, а за 50 новчића. Урошевић је падаљко познати картарош, који је на томе пољу врло буран живот провео, па сада издаје то своје огледало, да се неби будући параштаји у зајке поваренога свијета безазлено ватали и у њима давали.